

איסור אכילה או "ביטול עינוי"

כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: (ויקרא כג, כט)

אכילה שלא כדרך

כתב בשו"ת שאגת אריה (סימן עו) שלגבי יוה"כ דלא כתיב ביה אכילה אלא "כל הנפש אשר לא תעונה", אפילו אם אכלן שלא כדרך אכילתן, כגון אוכל חלב חי, אפ"ה חייב משום יוה"כ.

ובהערות (שם) הק' א"כ מנ"ל להש"ס (פ, א) ללמוד מהא דשינתה התורה ביוה"כ בלשון "לא תעונה" דשיעורו של יוה"כ ככותבת, כיון דלפי השאג"א דרשינן מיניה דשלא כדרך אכילתו חייב, אימא להא לחוד הוא דאתי. אבל פשוט דלק"מ, נהי דלשלא כדרך אכילתו הוא דאתי, מ"מ כיון דאפקה רחמנא בלשון עינוי ותלוי ביתובי דעתא, קים להו לחז"ל דבפחות מככותבת ליכא יתובי דעתא. וכן איפכא אף דאתי לככותבת מ"מ ידעינן נמי לשלא כדרך אכילתו מטעם דתלוי ביתובי דעתא.

אמנם בשו"ת כתב סופר (או"ח קיא, א) חולק עליו, ומביא דברי הרמב"ם (יסודי התורה ה, ח) וז"ל בד"א שאין מתרפאין בשאר איסורין אלא במקום סכנה בזמן שהן דרך הנאתן, כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בפסח, או שמאכילין אותו ביוה"כ, אבל שלא דרך הנאתן כגון שעושין לו רטיה או מלוגמא מחמץ או מערלה, או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מעורב עם איסורי מאכל וכו' הרי זה מותר ואפ"ל שלא במקום סכנה, חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שהן איסורים אפילו שלא דרך הנאתן, לפיכך אין מתרפאין מהם אפילו שלא דרך הנאתן אלא במקום סכנה, משמע דאף לענין אכילה ביוה"כ לא אסר לחשאב"ס אלא בכדרך הנאתן. והוסיף הכת"ס להקשות ממה שסיים הרמב"ם "חוץ מכלאי הכרם וכו'", ולא כתב נמי חוץ מיוה"כ, הרי דביוה"כ מותר שלכדה"נ.

ובשו"ת דברי יציב (או"ח סימן רס) מדייק בלשון הרמב"ם שכתב "מעורב עם איסורי מאכל", דלא קאי ביוה"כ שהיא איסור זמן ולא איסור מאכל, ונאסר בה אכילה וגם שתיה, וגם דלכאורה זה ייתור לשון דהיל"ל מעורב באיסורים ולמה הדגיש איסורי מאכל. אלא ע"כ דרישא וסיפא לאו בחזא גוונא, שבתחלת דבריו כתב הדין בחולה שיש בו סכנה שנותנים לו איסורים הללו בכדרך הנאתן, ואח"כ מתחיל בדין חולה שאין בו סכנה דשרי ליה שלכדה"נ, ומונה בזה איסורי חמץ וערלה או שמשקין אותו וכו', ואין הכרח דקאי איוה"כ שהזכיר תחלה.

אכילה ביוה"כ כשיש מחלת החולרע

ויעויין בשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן כג) שנשאל שבזמן שמחלת החולרע היה נפוץ, והזהירו הרופאים שהיוצא מפתח ביתו אליבא ריקנא ביום התענית דמו בנפשו, ומסתפק השואל מה יהיה ביוה"כ.

והשיב החת"ס שלפי לשון השאלה שהרופאים הזהירו מצאת פתח ביתו בתענית, משמע כשהם סגורין בביתם אין התענית מזיק להם, א"כ יתענו ויהיה סגורים ויתפללו ביחידות ולא יקראו בתורה, כי אין זה כדאי לדחות איסור כרת דאורייתא. אך אם המומחים מסכימים שהתענית עצמו מזיק, אז ישערו הרופאים כמה שיעור לגימה שצריך האדם שיתחזק גופו וינצל מספק סכנה,

ואותו שיעור קפה או תה ישתה פחות פחות מלוגמיו, וישהה בין שתיה לשתיה כדי אכילת פרס שהוא לכל היותר ט' דקות, ולכה"פ ב' דקות, וישהה רק הנאת מעיו ולא הנאת גרונו, היינו קפה בלי סוכר וחלב. **ואם היה אפשר שלא כדרך אכילתן היה טפי עדיף.** ומדייק מכאן בספר "ירח למועדים", שגם החת"ס חולק על השאג"א, שלדברי השאג"א אין מעליותא בזה שיאכל שלא כדרך, שהרי "אשר לא יעונה" כתיב.

אוכלין שאינן ראוין

ויעויין עוד בספר דברי יחזקאל (טו, יז) שמביא דברי רבינו מנוח (שביתת עשור ב, ה) אמש"כ הרמב"ם אכל אוכלין שאין ראוין למאכל אדם כגון עשבים המרים או שרפים הבאשים או ששתה משקין שאינן ראוין לשתיה כגון ציר או מורייס וחומץ חי, אפילו אכל ושתה מהן הרבה הרי זה פטור. וכ' רבינו מנוח וז"ל אמר המפרש משום דכל הני כיון דלא חזו לאכילה לא מייטבא דעתיה מינייהו, וצעורי קא מצטער ולא קא עבר א"כ כל הנפש אשר לא תעונה", שאין לך עינוי גדול מזה. והק' הדבר"י ל"ל טעם זה הא בפשוטו ניהא דהרי כל אלו כיון שאין דרך לאוכלן הו"ל שלא כדרך אכילה דפטור בכל איסורים שבתורה, כמ"ש הרמב"ם (מאכ"א יד, י), וע"כ דדעת רבינו מנוח דביוה"כ אפילו שלכד"א גם כן חייב, כמבואר בשאג"א (הנ"ל) משום דגבי יוה"כ לא כתיב ביה אכילה אלא "כל הנפש אשר לא תעונה", ומשו"ה אוכל חלב חי ובשר חי חייב, ולכן הוקשה לו אמאי פטור באכל אוכלין שאינן ראוין, והוכרח לתרץ דבהני לא מייטבא דעתיה ונמצא דלא קא עבר על "לא תעונה" באכילה זו, דעדיין קא מתענה "דאין לך עינוי גדול מזה".

אכילה גסה

עוד הביא הדבר"י ראיה מהא דאמר (יומא פ, ב) האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור, מ"ט "אשר לא תעונה" כתיב פרט למזיק. ופרש"י פרט למזיק לזה שאינו מבטל שום עינוי ע"י אכילה זו, אלא מזיק את האוכלין ואת עצמו. וק' אמאי הוצרך לזה תיפוק ליה דאכילה גסה לא חשיב אכילה בכל התורה כולה, וכמבואר בתוס' ע"ז (יב, ב). וע"כ מוכח מזה דלגבי יוה"כ אין לפוטרו כלל מטעמא דלא חשיב אכילה לגבי שאר איסורים, משום דלא בעי כדרך אכילה, ואפילו אוכל בשר חי נמי חייב, ובלבד שיתבטל העינוי ע"י אכילה זו, ומשו"ה הוכרח רש"י לפרש דע"י אכילה גסה ליכא שום ביטול עינוי.

אלא שהק' על עצמו מההיא דיבמות (מ, א) דמייתי ראיה דאכילה גסה בקדשים לא שמה אכילה מהא דאכילה גסה ביוה"כ פטור, וק' דהתם ביוה"כ טעם הפטור משום דלא מבטל עינוי באכילה זו, וזה לא שייך בקדשים.

גדר מצות אכילת קדשים

ותי' הדבר"י על פי מש"כ לעיל בשם בית הלוי שגדר אכילת קדשים אינו "מעשה אכילה" אלא שהקדשים "יאכל", א"כ מתקיים מצותו אפילו באכילה שלא כדרך, שעיקר מצותו אינו מצד האוכל אלא מצד דבר הנאכל, ומשו"ה הביא ראיה מיוה"כ דהתם גם כן מחייב אף דלא חשיבא אכילה לגבי האוכל ואפ"ה באכילה גסה פטור, אלמא דאין אכילה זו פועלת כלום דלא מיבטל שום עינוי ע"י רק מזיק לבד, וזהו ודאי דכה"ג לא חשיב אכילה גם לגבי דבר הנאכל, וכמ"ש רש"י דחשיב מזיק את עצמו ואת האוכלין וכזורק אבן לחמת דמי.

בין החניכים

בספר מנ"ח (מצוה שיג, ב) הסתפק לענין אכילה ביוה"כ האם מה שבין החניכים מצטרף לשיעור. דלענין שאר איסורים נחלקו בזה ר"י ור"ל (חולין קג, ב), מר סבר הנאת גרונו בעינן ומצרף בין החניכים, ומר סבר הנאת מעיו בעינן וליכא. וכן אם אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל ח"ז או אותו ח"ז, הוא פלוגתא דלמ"ד הנאת גרונו בעינן חייב, דהרי נהנה גרונו בכזית, ולמ"ד הנאת מעיו פטור דאכילה במעיים בעינן, והלכה דהנאת גרונו חייב כמבואר ברמב"ם (מהמ"א יד, ג) וז"ל כזית שאמרו ... אבל מה שבין החניכים מצרף למה שבלע שהרי נהנה גרונו בכזית, וכן אכל ח"ז והקיאו ... שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור.

מקור הספק הוא שביוה"כ בעינן "יתובי דעתיה", ומה"ט אינו חייב בפחות מכותבת, ולכן יש להסתפק אם בין החניכים מצרף, או אכל חצי כותבת והקיאו, שאפשר שישוב הדעת תלוי בהנאת מעיים, ואינו חייב עד שיהיה במעיים ככותבת.

עוד מסופק המנ"ח שאפילו אם נאמר דהנאת גרון לבדו אינו חייב כיון דלא הוי מילוי המעיים, היאך הדין אם הנאת מעיים בלבד בלא הנאת גרון אם הוי יתובי דעתיה, דבכל האיסורים אם היה הנאת מעיים בלא הנאת גרון אינו חייב כמבואר בפסחים (קטז, ב) גבי מצה, שאם כרכו בסיב ובלעו אף ידי מצה לא יצא, כיון דלא נגע בגרונו.

הנאת מעיים וגרונו

ומסיק המנ"ח שאפילו למ"ד הנאת מעיים, היינו דלא מהני הנאת גרון לחוד ובין החניכים או אכל והקיאו וחזר ואכל אינו חייב כיון דלא הוי הנאת מעיים, אבל הנאת מעיים בלא הנאת גרון מודה דאינו חייב, ולא יחלוק על ההיא דפסחים דכרכו בסיב.

תוך כדי אכילת פרס

ומביא ראיה לדבריו, דאי לא בעינן רק מילוי המעיים א"כ אפילו אכל השיעור יותר מכא"פ ה"ל לצרף כל זמן שלא נתעכל הח"ש הראשון, כיון דבמעיים הם שיעור שלם. וע' מג"א (סי' ר"י) שמביא בשם כנה"ג דגבי ברהמ"ז אפי' יותר מכא"פ מצרף, והמג"א השיג ובפמ"ג שם כתב דוקא אם אכל כזית דילפינן מן ואכלת בעי כא"פ וביותר אינו מצרף, אבל אם אכל כדי שביעה עיקר ברהמ"ז מה"ת על הנאת מעיים והוא שבע אפילו שהיה יותר מכא"פ מצטרף ומחויב לברך מה"ת. א"כ ביוה"כ דבעינן שיאכל הכותבת תוכ"ד אכ"פ, וביותר אינו מצטרף, ע"כ דבעינן הנאת גרון ג"כ, ובהנאת גרון הל"מ דהגרון צריך להנות מהשיעור תוך א"פ וביותר אין זה הנאה לחייב עליו.

גם בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קכז) כתב שלענין יוה"כ לכו"ע בעי שיעור מרובה, שישאר כותבת במעיו אחר שנדבק ממנו בין החניכים, דעינוי נפש כתיב, וכל שלא נכנס למעיו שיעור כזה לא עבר על אשר לא תעונה.

ולכאורה דברי החת"ס סתרי אהדדי, שהבאנו דבריו שעדיף לאכול שלא כדרך, משמע שיש כאן איסור "אכילה", וכאן כתב שהנאת מעיים אסרה תורה משום שתלוי בעינוי. ואם נאמר כדברי המנ"ח שאע"פ שתלוי בעינוי בעינן גם הנאת גרון ניחא. אמנם עי' לקמן שהדובב מישרים הבין בדעת החת"ס שהכל תלוי בהנאת מעיים ולא בהנאת גרון.

נחנק באכילת יוה"כ

ראיתי בספר חשוּקֵי חמד (שבועות יג, ב) שמביא משו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א) שהקשה האדר"ת על חידוש החת"ס (שבין החניכים אינו מצטרף), מהא דאמרינן (שם) לרבי הסובר שיום הכיפורים מכפר אף לשאינו שבים, איך משכחת כרת באוכל ביוה"כ, הא מיד נתכפר לו, ותירצו דמשכחת לה דאכל אומצא וחנקה ומית. ולכאורה מבואר דמיד שנכנס כותבת בגרון ונחנק אף שלא ירד למעיו, כבר נתחייב בכרת, וכן הקשה האו"ש (שביתת עשור ב, ד), ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן סא), ובשו"ת דובב מישרים (ח"ג סימן פח). ותי' המהרש"ם דיש לפרש שאכל נהמא יותר מככותבת, ובלע ונכנס למעים ככותבת, ונשאר עוד אומצא בגרונו ונחנק, ובבת אחת נבלע השאר למעים בשעה שנחנק בגרונו, ונתחייב כרת על מה שנכנס במעיו, ולא היה זמן שיכפר עליו יוה"כ.

עוד הביא שהח"ס (חולין קג, ב) עצמו כבר הרגיש בקושיא זאת, ותירץ דהנאת מעיו, היינו לא במעיו בקיבה ממש, אלא כל שיצא מבית מקום גרונו לבית בליעתו, נקרא מעיו והוא מקום המטמא האוכל נבלת עוף טהור. וא"כ מה דאמרינן דחנקתיה אומצא לאו דוקא דחנקתיה בבית הבליעה ממש, אלא למטה ממנו במקום שנקרא הנאת מעיו.

אכילה כל היום פחות מכשיעור

בספר ירח למועדים מביא חידוש עצום משו"ת מחנה חיים (ח"ג סי' לט) בשם החת"ס, עי"ש שכתב לאחיו וז"ל ואשר הודעתני על אשר חידשתי מי שאכל חצי שיעור כל היום היה"כ חייב כרת, דהא שובע כ"כ שבחול מברך ברכה"מ, וכתבת וז"ל כי הייתי בשיעור אצל מרן חת"ס זצוק"ל, שמעתי מפיו, ולדעתי נדפס בספרו ויגעתי היום ולא מצאתי, בזה הלשון כי ביהו"כ לא היה מעונה אם אכל חצי שיעור אפילו לאחר אכילת פרס יכ"ל הנחמד, לא תוכל לשער השמחה שלי שזכיתי לכווין לדעתו הגדולה.

מבואר בדבריו שהאיסור הוא ביטול העינוי, ובספר הנ"ל הק' ממש"כ לעיל שעדיף לאכול שלא כדרך.

כניסה ליוה"כ כשהוא מעונה

עוד הביא שם מש"כ החת"ס (יומא ט, א) וז"ל דהך עינוי דכניסת יוה"כ, ר"ל שיחיל לפרוש מאכילה ושתייה שעה מסוימת קודם הלילה בכדי שיכנס ליום כשהוא מעונה, וכשאדם אוכל עד הלילה ממש, נמצא נכנס להיום בכרס מליאה ונפש שביעה, אבל כשמפסיק שעה קודם נכנס כשהוא מעונה וכו'. מבואר שהעיקר תלוי בזה שיהיה מעונה וכדברי השאג"א.

[ויש להעיר על דבריו הק' מהא דנפסק בשו"ע (או"ח תרח, א) וז"ל אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות, שצריך להוסיף מחול על הקודש. ותוספת זה אין לו שיעור, אלא קודם בין השמשות, שזמנו אלף ות"ק אמה קודם הלילה, צריך להוסיף מחול על הקודש מעט או הרבה. משמע שמותר לאכול עד קרוב ממש לכניסת היום, וצ"ע].

ובספר הנ"ל רצה לחדש שאע"פ שסובר החת"ס שעיקר האיסור הוא שיהיה מעונה, אבל אינו עובר אלא ע"י מעשה אכילה. ולכן אם אינו מעונה משום שאכל ערב יוה"כ, הואיל וע"י "מעשה אכילה" אינו מעונה, אע"פ שלא היה מעשה אכילה ביוה"כ יש איסור. וכן אם אכל כל יום פחות מכשיעור ושבע ג"כ חייב כרת, דגם באכל פחות מכשיעור בכדא"פ יש כאן "מעשה אכילה",

נמצא שאינו מעונה ע"י מעשה אכילה. אבל זה תלוי בגדר ח"ש, האם יש כאן "מעשה אכילה" רק חסר בשיעור, או"ד שאכילה בפחות מכדא"פ אין כאן מעשה אכילה.

התחיל לאכל לפני יוה"כ

בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן לא) דן במי שאכל קודם יוה"כ פחות מכותבת, וכשנכנס יוה"כ תוך כא"פ השלים ואכל עד שיעור כותבת אם מצטרפים ב' האכילות, כיון דמייתבא דעתיה במה שאכל לבסוף, או נימא כיון שלא אכל ביוה"כ שיעור המייתב דעת פטור.

וכתב דאם היה כתוב בתורה "לא תאכל שיעור המייתב דעת", לא היה חייב כה"ג כיון דביוה"כ לא אכל שיעור המייתב דעת, אבל לא כתיב רק "אשר לא תעונה", ועד דאכל כותבת מעונה הוא, וע"י שמשלים לכותבת אינו מעונה, חייב על אכילה דמייתבא דעתיה.

גם בדבריו לכאורה יש סתירה, שהרי גם הוא חלק על השאג"א לענין שלא כדרך, א"כ למה כאן חייב משום דליכא עינוי, ועי' בירח האיתנים (הנ"ל) שיישב דבריו כמו שיישב דברי החת"ס.

ח"ש

בספר אפיקי ים (ח"ב סי' לא בהגה"ה) העיר מההיא דיומא (עג, ב), דתני במתני' אסור באכילה, ומבואר בגמ' דהיינו חצי שיעור, וק' הא גם בכל איסורי תורה ח"ש אסור מה"ת, ומאי קמ"ל ביוה"כ. (וכבר עמד ע"ז בספר תוס' יוה"כ). ותי' האפ"י דהנה בשבת בזורק או מעביר ד' אמות פחות משיעור אסור מה"ת, (כמ"ש גדולי האחרונים), דבכל איסורים ח"ש אסור מה"ת, והראיה מרש"י ז"ל (שבת עד, א) לענין בורר. ואפ"ה בזורק או מעביר פחות מד' אמות, פשוט דליכא איסור תורה משום ח"ש. והחילוק הוא דבמעביר ד' אמות פחות משיעור, שייך טעמא דחזי לאיצטרופי, דכשיעביר עוד חצי שיעור, יצטרף עם חצי שיעור הראשון ויתחייב, כמבואר בשבת ד"פ. משא"כ במעביר פחות מד' אמות לא שייך צירוף. (וצ"ע הרי יכול להעביר עוד ב' אמות ויושלם השיעור, נמצא שב' אמות השניים הוי חלק מהאיסור).

ועוד י"ל, דבמעביר ד' אמות פחות משיעור, הרי עשה מלאכת העברה, רק דהיה פחות משיעור, וע"כ אסור מה"ת, וכן באיסורי אכילה, ובפרט לשיטת הרא"ם ז"ל דאכילה הוי בכ"ש, א"כ נמצא באוכל פחות משיעור, עשה מעשה האיסור רק בפחות משיעור, לכך אסור מה"ת, משא"כ במעביר פחות מד' אמות, לא עשה מעשה איסור כלל, דפחות מד"א לא מקרי מעביר כלל.

וא"כ ביוה"כ דאכילה לא כתיבא גביה כלל, ורק ביתובי דעתא תלי, דקים להו, דפחות מכותבת לא מיתבא דעתא כלל, א"כ באוכל ח"ש לא עשה מעשה איסור כלל, דאכתי מעונה הוא כמעיקרא. וגם היה ס"ד לומר דלא שייך חזי לאיצטרופי בכאן, דביוה"כ כיון דעיקר הוא יתובא דעתא, א"כ יש מקום לומר, דכשאוכל ככותבת בכדי אכילת פרס, והפסיק בין אכילתו, עיקר החיוב בא לו על הח"ש השני, שבו נתישבה דעתיה, ולא הוי כשאר איסורי מאכל, דכשמשלים השיעור מנבילה וחלב וכדומה, נמצא למפרע דגם ח"ש הראשון היה איסור, ומצטרף עתה לשיעור אכילה לחיוב, משא"כ ביוה"כ לא בעינן כלל לצרופי הח"ש הראשון לחיוב, דאטו כותבת כתיב בקרא, יתובא דעתא כתיבא, ואחר שבח"ש השני נתישבה דעתיה, יהיה מאיזה טעם שיהיה, חייב עליה לחוד, ובכה"ג דגם בשישלים השיעור לא בעינן לצרופי לח"ש הראשון להחייב, דנימא איגלאי למפרע

דח"ש קמא איסורא הוה, והו"א דבאמת ח"ש אינו אסור מה"ת, ולהכי באמת הוה חדוש גדול, דביוה"כ ג"כ ח"ש אסור מה"ת.

האם מועיל שיקיא מה שאכל

הגר"י זילברשטיין שליט"א נשאל ממי שאכל בטעות ביוה"כ האם יש עליו חיוב לגרום שיקיא מה שאכל, וכתב שלפי החת"ס והמנ"ח שתלוי בהנאת מעיו, אם יקיא מה שאכל פטור, כמבואר בחולין (קג, ב) דלר"י אם אכל והקיא חייב, דסבר שעל הנאת גרונו לבד חייב, משמע דלר"ל הסובר דבעינן גם הנאת מעיו פטור בהקיא, וא"כ כמו כן לשיטתם דבעינן גם הנאת מעיו, כיון דביטל הנאה זו בהקאה פטור, אבל לשיטת שאר הפוסקים הסוברים דעל הנאת גרונו לבד חייב, אם כן כבר עבר את העבירה והרי זה מעוות שלא יוכל לתקון. ונראה דלשיטת החת"ס ומנ"ח חייב להקיא, וכמבואר ברש"ש (יומא עד, א) דבהדביק פת בתנור חייב מהתורה לרדותו קודם שתאפה, וא"כ מסתבר דגם בעיננו חייב להקיא כדי לבטל את איסור הנאת מעיו.

אך לכאורה מסוגיין נראה דאף אם יקיא לא ביטל את איסור אכילה, דהרי אם מיד כשנכנס למעיו נחנק ולא שהה שיעור עיכול, הרי לא גרע מהקיא, ולא היה כאן יתובי דעתיה, ואמאי חייב כרת, וע"כ שגם לשיטת החת"ס אם נכנס למעיו, אף שיקיא לאחר מכן, לא נתקן בזה האיסור של הנאת מעיו.

אינפוזיה

בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סימן פח) נשאל לפי מה שהעלה המנח"ח דביוה"כ חייב בהנאת גרון כמו בשאר איסורין, למה דקי"ל כר"י, אלא דבעינן גם הנאת מעיו, דביוה"כ יתיבא דעתא בעינן, לאשר שנתחדש היום שיכולין לזון את האדם ע"י זריקה, א"כ ליכא איסור משום דחסר הנאת גרון, וא"כ כמו דקי"ל (יומא פג, א) בחולה שיש בו סכנה דמאכילין אותו הקל קל, א"כ אפשר ה"נ מחמירין לזונו בכה"ג.

והשיב שעדיין יש לעיין על פי דעת הח"ס (הנ"ל) דנראה מדבריו דביוה"כ תליא רק בהנאת מעיו, א"כ פשיטא שאין נפק"מ באיזה אופן לזונו, כיון דבהנאת מעיו לחודא איכא ג"כ איסורא דיוה"כ.

אמנם העיר הגאון הנ"ל מהא דס"ל לר"ש (שבועות כד, א) דאוכל נבילה ביוה"כ פטור, ולפי פירוש הריטב"א (קדושין עז, ב) הפירוש הוא דאיסור נבילה לא חל על איסור יוה"כ, והשער המלך (איסורי ביאה יז, ח) הקשה אמאי אינו חייב הא יוה"כ פ בככותבת ונבלה בכזית, ולהנ"ל אמאי אינו חייב משום נבילה, הא איסור נבילה היא בהנאת גרון ואיסור יוה"כ הוא בהנאת מעיו, אלא ע"כ דגם איסור אכילת יוה"כ תליא בהנאת גרון. ויותר מזה דעת המהרש"ם (ח"א סי' קכ"ג) דאפילו אי נימא הנאת מעיו מ"מ כל זה בנכנס דרך פיו (כדברי המנ"ח). ועכ"ז פסק הדו"מ שלא לסגף כי הוא בכלל עינוי נפש ויכול לבוא לידי סכנה.

וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סימן כה פרק כא) שמאריך בזה ומביא משו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכ"ג) שהשיב אודות איסור אכילה ביוה"כ דמה שעושים הרופאים חוקני מזון דרך המעים אין זה בגדר אכילה כלל, ודוקא דרך אכילה בפיו חייב משום הנאת מעיו. ולשיטת השג"א גם בשלא כדרך אכילתו, אבל לא בנכנס דרך מעיו. ובסי' קכ"ד כתב אודות אחד שנחלה בגרונו והרופאים עשו לו ניתוח ועשו נקב בחלקת צוארו ודרך שם יאכילוהו בשפופרת באופן שאין

המאכל נוגע בחיך כלל. והאיש חלש והרופאים יאיצו שיאכל וישתה הרבה גם ביוה"כ כדי לחזק גופו, והעלה גם בזה דהו"ל שלא בדרך אכילה ופטור. ואם המהרש"ם התנה דבאם אפשר שיאכילוהו בפחות פחות מכשיעור בודאי נכון לעשות כן, ואם לאו יאכילוהו כפי מנהגם, הרי בספר שו"ת יד שלום (סי' נ"א) העלה על שאלה כיו"ב בזילוף אוכלים ומשקים לתוך הגוף ביוהכ"פ דמכיון דל"ה דרך אכילה לית דין צריך בושש, דא"צ להמתין בזה בכדי אכילת פרס, כיון דלא בא דרך פה וגרון כלל, ופשיטא דאין חילוק בזה בין מזלף כשיעור כותבת בלי שהיית כדי אכ"פ או לא.

וכ"ה בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס"א) שהשיב אודות אם מותר ביוה"כ להכניס לחולה אוכל ומשקה לתוך הגוף ע"י קליסטיר דרך החלחולית, דהדבר פשוט שאין זה מסוגי אכילה, ואפילו למה שחידש הח"ס דביוה"כ לא סגי בהנאת גרון ובעינן הנאת מעיו, מ"מ זהו דוקא באוכל דרך הגרון, אבל שלא בדרך אכילת הגרון דלא הוה עלה שם אכילה כלל ל"ש בזה שום חיוב מה שמכניס לתוך מעיו. ומה שמיייתב דעתו שלא בדרך אכילה הוי עינוי לגבי יוה"כ.

והצי"א מדייק מדברי כל שלשת הגדולים הנ"ל ששום אחד מהם לא טרח להדגיש בדבריו שהמדובר דוקא בחולה שיב"ס, ומהמהרש"ם יש הוכחה להיפך שהמדובר כשאין בו ממש סכנה, שהרי כתוב שם בלשון שהאיש חלש והרופאים יאיצו שיאכל וישתה הרבה לחזק גופו.

עיקר תועלת האכילה דרך הפה

וא"כ לכאורה הדין נותן שצריכים לחזור באמת להאכיל את החולה בדרך האמורה אם אפשרי הדבר. אבל כתב הצי"א שאחר העיון נראה שאע"פ שהכנסת מזון לחולה בדרך האמורה היא קלה יותר מכל מקום אין לחזור אחר זה תחילה, דראשית הכנסת מזון לחולה בדרכים האמורים שלא דרך הפה כרוכים עפ"י רוב בגרימת עינוים לחולה, ומכיון שהותרה לו האכילה כדרכה כשיעור או פחות מכשיעור אין לחזור אחר דרך קל באיסור הזה מאחר שגורמת לו יסורי גוף. ושנית גם התועלת וההבראה לגוף הבאה כתוצאה מהאכילה לא תוכל תת ההאכלה בדרכים האמורים כדרך שנותנת האכילה בדרך הטבעית שהוא דרך הפה והגרון, וכך שגור בפי הרופאים שחולה יתאמץ לאכול ככל האפשר אכילה טבעית ממה שיאכילוהו בדרכים האמורים, כי מרחק רב ביניהם להשגת התועלת והסיפוק הדרוש לגוף ואשר ישיג כתוצאה מזה.

מוסיף הצי"א שכבר הרגיש בזה מהרש"ם בתשובתו (שם סי' קכ"ג), אחרי שהסיק את מסקנתו שעשיית חוקני - מזון דרך המעיים לכו"ע אין זה בגדר אכילה ושתייה כלל, הוסיף לכתוב וז"ל: ומכל מקום בודאי אין לסגף חולה הצריך לאכול ביוה"כ אפילו רק פחות מכשיעור ולזונו בחוקני מזון, דכבר כתבתי שחיותו של אדם מן הדם כי הדם הוא הנפש, ובכה"ג שאינו מתעכל הוא בכלל עינוי נפש ויוכל לבא לידי סכנת נפשות. הרי בהדיא שאין לחזור בזה אחר הקל תחילה, ובדומה לנימוק זה ישנו בכל היכא שמאכילין את החולה שלא בדרך הטבעית שהיא דרך הפה והגרון, דשום הזנה בדרכים הלא טבעיים אינה נותנת לגוף התועלת כפי שנותנת האכילה הטבעית דרך הפה בלעיסה ובבליעה ובהזנת הדם.